

Vězeňství, postpenitenciární péče a trestní politika z pohledu nevládních neziskových organizací (NNO)

Služby NNO v oblasti trestní justice a vězeňství

1.1 Probační, resocializační a restorativní programy (oblast alternativních trestů)

V rámci výkonu alternativních trestů poskytují nevládní neziskové organizace (NNO) odborné služby směřující k integraci osob, které se dostávají do konfliktu se zákonem (podpora v oblasti sociální stabilizace, bydlení, zaměstnání, adiktologické služby). Dále realizují probační, reintegrační a restorativní programy pro mladistvé i dospělé pachatele (skupinové programy zaměřené na snížení kriminogenních faktorů - např. přijetí odpovědnosti za spáchaný čin, zvládnání emocí a posilování pozitivních vzorců chování).

Prostřednictvím svých programů NNO ve spolupráci s Probační a mediační službou **pomáhají zvyšovat vykonatelnost uložených alternativních trestů a předcházet přeměně v nepodmíněný trest** (přeměna kumulovaných nevykonaných trestů je jednou z příčin přeplněnosti českých věznic).

Limity současného stavu a návrhy řešení

Limit	Návrh řešení
Nedostatečná síť a kapacita programů (ve většině krajů programy chybí)	Nastavit systém pravidelného mapování potřeby programů v jednotlivých krajích a jejich zajištění v nezbytném rozsahu, podpořit vznik programů, které na místní úrovni chybí
Nedostatečná udržitelnost osvědčených programů NNO v důsledku nestabilního financování (aktuálně jsou finance poskytovány na jeden rok, informace o tom, zda organizace dotaci získala je sdělena zpravidla až během jara, povinná spolupráce NN až 30 %, alokace dotačního titulu MSp je každoročně krácena), nestabilita financování nabourává kontinuitu spolupráce s orgány činnými v trestním řízení	Zajistit stabilní podmínky pro realizaci a kvalitu programů NNO (akreditace, zajištění stabilního víceletého financování bez požadavku finanční spoluúčasti, navýšení rozpočtu dotačních titulů MSp)
Nedostatečné ukotvení role NNO v systému	Ukotvit roli NNO v oblasti probačních, resocializačních a restorativních programů (celková koncepce programů a působení NNO v této oblasti s ohledem na vznik Programových center PMS)

1.2 Penitenciární a postpenitenciární péče

NNO působí ve věznicích a v úzké součinnosti s VS ČR pracují s klienty během výkonu trestu a při přípravě na propuštění. Zajišťují kontinuální podporu po propuštění: nabízejí pestrou škálu služeb na podporu bezpečného návratu vězňů do společnosti (bydlení, řešení závislostí, zaměstnání, vzdělávání, sociální stabilizace, řešení zadluženosti vč. oddlužení, obnova vztahů s rodinou a komunitou).

Vedle práce s vězňůmi a propuštěnými osobami pracují s rodinou a dětmi vězňův rodičů a poskytují materiální podporu a součinnost v realizaci vybraných aktivit ve věznicích - např. dětské dny, vybavení dětských koutků ve věznicích.

V oblasti penitenciární péče v ČR působí cca 70 organizací. Doplnují činnost odborného personálu věznic a sociálních kurátorů, svým působením zvyšují dostupnost pomoci vězňům osobám a zajišťují návaznou podporu po propuštění.

Limity současného stavu a návrhy řešení

Limit	Návrh řešení
Nedostatečná koordinace aktérů/resortismus (oblast je v gesci několika resortů: zejména MPSV, MSp, MZ, MV, chybí jejich potřebná součinnost)	Společné vytvoření a realizace Strategie penitenciární a postpenitenciární péče, lepší koordinace působení aktérů veřejné správy a NNO, systémové ukotvení principu case managementu
Nedostatečná nabídka služeb NNO v některých věznicích a krajích (nerovnoměrná regionální působnost NNO, rozdílná praxe věznic)	Nastavit systém zjišťování potřebnosti jednotlivých služeb v krajích a věznicích, zajištění jejich dostupnosti dle zjištěných potřeb a nastavit systém plánování a vyhodnocování programů
Absence udržitelnosti a šíření programů s prokázaným dopadem, nestabilita financování NNO (financování na roční bázi /info o podpoře zpravidla až na jaře daného roku, požadavek finanční spoluúčasti ve výši až 30 %) Hrozba snížení kapacit stávajících služeb financovaných z ESF v důsledku snížení celkové alokace ESF a nového požadavku finanční spoluúčasti NN	Změny v systému financování NNO (dlouhodobé financování) Navýšení financování adiktologických služeb v souladu s Akčním plánem v oblasti politik závislostí Návrat 10 % alokace zpět do ESF, zrušení nového požadavku spolufinancování, spoluúčasti NNO v projektech ESF
Omezené personální, časové i prostorové kapacity věznic pro působení NNO (personální kapacity odborných i uniformovaných pracovníků věznic, kteří vstup a působení NNO ve věznicích) koordinují, režim dne, kolize se zaměstnáním klientů, nedostatek vhodných prostor)	Posílit standardizaci podmínek vstupu a poskytování služeb NNO ve věznicích s cílem zjednodušit procesy a zátěž pro pracovníky VS ČR, i NNO a zvýšení kapacity pro vzájemnou spolupráci a práci s odsouzenými Pokračovat v digitalizaci věznic (využívání online komunikace v zajišťování služeb NNO jako doplňkového nástroje, zavádění online nástrojů pro koordinaci služeb)

1.3. Podpora systémových změn a další oblasti

NNO vedle role poskytovatele služeb působí v oblastech:

- **Podpora znalostní základny a podpora evidence based přístupu** - iniciace a zapojení do výzkumů a analýz, zprostředkování znalostí z praxe (např. téma dětí vězněných rodičů, vliv zaměstnání na proces desistence, data k penologické recidivě dle pohlaví a doby od propuštění)
- **Advokační činnost a prosazování legislativních změn s využitím zkušeností z praxe** (např. změna podmínek pro oddlužení /Insolvenční zákon/, zrušení podmínky bezúhonnosti pro práci v sociálních službách /zákon o sociálních službách/, zákon o podpoře bydlení, novela trestního zákoníku).
- **Inovace** - NNO svou činností mění i systém služeb pro osoby s trestní minulostí - reagují na slepá místa v systému, vyvíjejí nové služby, které v systému chybí a usilují o jejich další šíření a udržitelnost (např. mentoring, case management v adiktologických službách, restorativní programy, programy k zaměstnanosti, tréninková místa, programy pro děti vězněných rodičů)
- **Osvěta** - destigmatizace vězeňství a osob s trestní minulostí, vnášení tématu do veřejného prostoru, změna mindsetu veřejnosti a politické reprezentace, zviditelnění vybraných problémů (např. nadužívání požadavku trestní bezúhonnosti v náborové praxi zaměstnavatelů, dopad uvěznění na děti vězněných rodičů).

Další návrhy změn v trestní politice

- **Snížit nadužívání trestní represe** u trestných činů menší společenské nebezpečnosti (depenalizace a dekriminlizace) - **k nastartování změn je prioritou přijetí připravené novely trestního zákoníku**, zejména ustanovení ke změně postihu krádeže v recidivě, změny postihu neplnění vyživovací povinnosti, zamezení kumulace trestů a jejich následných přeměn v nepřiměřeně dlouhé nepodmíněné tresty, zakotvení restorativního přístupu).
- Zavést **doprovodná opatření nelegislativní povahy, která zajistí naplnění záměru novely** (např. změny ve správním řízení a zajištění provazby správní agendy se systémem sociální práce a restorativních programů na místní úrovni)
- **Snížení počtu vězněných osob, snížení naplněnosti věznic a zúžení prostoru pro prizonizaci považujeme za klíčový předpoklad dalších strukturálních změn v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody** (individuální práce s klienty, naplňování principu normality a postupný odklon od hromadného ubytování a velkokapacitních formátů věznic) **i větší dostupnosti navazující práce s klienty po propuštění.**
- Vytvořit **Koncepci trestní politiky** a realizovat komplexní změny v legislativě i aplikační praxi
- V souvislosti se změnami trestní politiky a rozvoj programů a služeb k řešení příčin a následků trestných činů považujeme za klíčové věnovat pozornost **osvětě**. Osvěta je významným předpokladem ke zlepšení situace i získání politické podpory pro potřebné změny.